

Sygn. akt VIII *Pa 142/18*

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2019 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Jolanta Łanowy-Klimek
Sędziowie:	SSO Patrycja Bogacińska-Piątek SSR del. Magdalena Kimel (spr.)
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 7 lutego 2019r. w Gliwicach

sprawy z powództwa A. M.

przeciwko Spółce (...) Spółce Akcyjnej w B.

o świadczenie rekompensacyjne

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 28 maja 2018 r. **sygn. akt** IV P 171/18

oraz zażalenia pozwanej na postanowienie zawarte w punkcie 2

wyroku Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 28 maja 2018 r. **sygn. akt** IV P 171/18

1) oddala apelację powódki;

2) oddala zażalenie pozwanej;

3) odstępuje od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

(-) SSR del. Magdalena Kimel (spr.) (-) SSO Jolanta Łanowy-Klimek (-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt VIII Pa 142/18

UZASADNIENIE

Powódka A. M. wniosła w dniu 21 lutego 2018 roku odwołanie od odmowy przyznania przez Spółkę (...) SA w B. świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla. W uzasadnieniu wskazała, że pracowała w KWK (...) przekształconej w (...) R. i była uprawniona do bezpłatnego węgla. Następnie przeszła na rentę, a po uzyskaniu wieku na emeryturę.

W odpowiedzi na pozew pozwana Spółka (...) SA wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazała, że powódka nie przeszła na emeryturę z przedsiębiorstwa górniczego.

Wyrokiem z dnia 28 maja 2018 r. Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego.

Sąd I instancji ustalił, że powódka A. M. pracowała w KWK (...) w okresie od 8 grudnia 1975 roku do 31 lipca 1996 roku, następnie od 1 sierpnia 1996 roku do 30 listopada 1999 roku pracowała w (...) SA Zakład Usług (...). Od dnia 1 grudnia 1999 roku do 29 lutego 2000 roku pracowała w Zakładzie Usług (...) spółka z o.o. W okresach tych pobierała deputat węglowy.

Powódka zwróciła się o zapłatę świadczenia rekompensacyjnego do pozwanej Spółki. Pismem z dnia 30 stycznia 2018 roku pozwana Spółka odmówiła przyznania rekompensaty.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy zważył, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla wysokość rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla wynosi 10 000 zł.

Rekompensata ta zgodnie z art. 3 ustawy przysługuje osobie uprawnionej, z wyjątkiem osoby uprawnionej, której roszczenia z tytułu prawa do bezpłatnego węgla podlegają zaspokojeniu na podstawie prawomocnego wyroku sądowego.

Pod pojęciem osoby uprawnionej zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy rozumie się emeryta i rencistę mających ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy i pobierających to świadczenie, uprawnionych w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń, a także wdowy, wdowców i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie, o której mowa wyżej.

Sąd I instancji wskazał, że przesłankami warunkującymi prawo do otrzymania świadczenia rekompensacyjnego są przejście na emeryturę lub rentę z przedsiębiorstwa górniczego oraz posiadanie prawa do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układu zbiorowego pracy, porozumienia lub innej regulacji obowiązującej w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń.

Pod pojęciem przedsiębiorstwa górniczego rozumieć zaś należy spółkę węglową - jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, która prowadziła w dniu 31 grudnia 2011 r. wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji, a także spółkę, w której Skarb Państwa lub spółki węglowe posiadały w dniu 31 grudnia 2011 r. akcje lub udziały, która prowadziła w tym dniu wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji.

Sąd Rejonowy przytoczył uzasadnienie do projektu, gdzie wskazano, że „ze względu na bardzo trudną sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw górniczych, zarządy niektórych spółek węglowych podjęły jednostronne decyzje o wypowiedzeniu prawa do bezpłatnego węgla w naturze dla emerytów i rencistów. Z uwagi na to, że pozbawianie emerytów i rencistów z przedsiębiorstw górniczych wskazanego uprawnienia przebiega od kilku lat, na potrzeby ustawy w art. 2 pkt 2 jako moment rozpoczęcia procesu wypowiedzania przez przedsiębiorstwa górnicze prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów górniczych przyjęto datę 31.12.2011 r.

Wypowiedzenie prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów z przedsiębiorstw górniczych - wynikającego z przepisów zbiorowego prawa pracy, tj. układów zbiorowych czy też porozumień zawieranych pomiędzy pracodawcą a stroną społeczną reprezentowaną przez związki zawodowe - zlikwidowało, leżący po stronie przedsiębiorstw górniczych, obowiązek do ich wydawania i finansowania. W związku z powyższym, celem projektu jest wypłacenie finansowanego ze środków budżetu państwa świadczenia rekompensacyjnego z tytułu trwałej utraty prawa do bezpłatnego węgla, rekompensującego w możliwie jak największym stopniu korzyści utracone w wyniku nieotrzymywania deputatu węglowego bądź ekwiwalentu pieniężnego. Każda z osób spełniających określone w projektowanej ustawie przesłanki otrzymania świadczenia rekompensacyjnego będzie mogła wystąpić o jego wypłatę poprzez złożenie wniosku wraz z oświadczeniem, którego treść określa ustawa. Osobą uprawnioną w rozumieniu niniejszej ustawy jest emeryt lub rencista, który nie tylko miał ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, ale również pobierał świadczenie z tego tytułu. Osobie takiej przysługiwało również, na podstawie przepisów wewnętrznie obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, prawo do bezpłatnego węgla, które trwale utracił przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Ponadto osobą uprawnioną jest wdowa, wdowiec i sieroty mający ustawowe prawo do renty rodzinnej po osobie uprawnionej, tak jak to było określone w zakładowych układach zbiorowych pracy i porozumieniach z nimi związanych. W tym przypadku rekompensatę w wysokości 10 000 zł dzieli się proporcjonalnie do liczby osób uprawnionych po zmarłym.

Osobą nieuprawnioną w rozumieniu niniejszej ustawy jest natomiast pracownik przedsiębiorstwa górniczego, który miał ustalone prawo do emerytury lub renty na dzień skutecznego wypowiedzenia prawa do bezpłatnego węgla emerytom i rencistom, ale nie rozwiązał stosunku pracy i nie wystąpił do ZUS z wnioskiem o wypłatę emerytury lub renty. Przedsiębiorstwa górnicze skutecznie wypowiedziały wewnątrzzakładowe przepisy prawa pracy, dotyczące prawa do bezpłatnego węgla, tylko w przypadku emerytów i rencistów, którzy spełniają jednocześnie dwa warunki, tj. nabyli uprawnienia oraz pobierają świadczenie z ZUS. Wewnątrzzakładowe przepisy prawa pracy obowiązujące w przedsiębiorstwach górniczych nadal przyznają prawa dla pracowników. W związku z powyższym niezaliczanie do grupy osób uprawnionych pracowników, którzy nabyli uprawnienie do emerytury lub renty, ale nie pobierali świadczenia, ma na celu wyeliminowanie przypadków, w których osoba taka pobiera deputat przysługujący pracownikom.

Jak wynika z dat przyjętych w definicji osoby uprawnionej z przedsiębiorstwa górniczego, nie są również osobami uprawnionymi w rozumieniu niniejszej ustawy emeryci i renciści z kopalń zlikwidowanych przed dniem 1 stycznia 2007 r. Jak wskazano powyżej, na podstawie posiadanego przez te osoby prawa do bezpłatnego węgla, ZUS wypłaca im ekwiwalent pieniężny na mocy ustawy z dnia 7 września 2007 r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego. Wynika to z faktu, że przy likwidacji tych kopalń nie zostały wypowiedziane ponadzakładowe czy też zakładowe układy zbiorowe pracy, z których przedmiotowe uprawnienie wynikało.

Katalog osób, które nie będą mogły pobierać świadczenia rekompensacyjnego przyznawanego niniejszą ustawą obejmuje emerytów i rencistów, których roszczenia z tytułu prawa do bezpłatnego węgla podlegają zaspokojeniu na podstawie prawomocnego wyroku sądowego. Przyjęto bowiem, że ich sytuacja, dzięki zaspokojeniu roszczeń, jest równa sytuacji emerytów i rencistów otrzymujących ekwiwalent, w związku z tym przyznawanie im świadczenia rekompensacyjnego czyniłoby ich pozycję uprzywilejowaną.”

Odnosząc powyższe uwagi do przypadku powódki Sąd I instancji wskazał, że powódka nie spełnia wymogów ustawowych uprawniających do świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla.

Powódka nie przeszła na emeryturę lub rentę z przedsiębiorstwa górniczego, bowiem zakończyła pracę w Zakładzie Usług (...) Spółka z o.o., która to Spółka nie jest przedsiębiorstwem górniczym w rozumieniu ustawy. Powyższe znajduje swe dodatkowe potwierdzenie w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1999 r. w sprawie wykazu przedsiębiorstw górniczych oraz przedsiębiorstw robót górniczych, gdzie powyższa Spółka nie jest wymieniana jako przedsiębiorstwo górnicze, lecz przedsiębiorstwo robót górniczych (załącznik nr 3 poz. 12).

Wobec powyższego żądanie pozwu zostało oddalone.

Na podstawie art. 102 kpc Sąd odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu.

Apelacje od powyższego wyroku wywiodła powódka, która podniosła, że wyrok jest dla niej krzywdzący. Wskazała, że Zakład Usług (...) jako zakład (...) SA powstał w dniu 1 sierpnia 1996 roku. W utworzonym zakładzie zostali zatrudnieni w większości pracownicy KWK (...). Z dniem 1 grudnia 1999 r. na bazie majątku (...) R. utworzono spółkę, która faktycznie nie była ani kopalnią ani zakładem wydobywczym, a jako spółka była traktowana jako przedsiębiorstwo robót górniczych. Powódka wywodziła, że w dniu 26 listopada 1999 roku (...) SA podpisała porozumienie z (...) R. Sp zo,o i zarządami zakładowych związków zawodowych działających przy (...) R. w sprawie gwarancji zatrudnienia, wynagrodzenia, świadczeń socjalnych oraz uprawnień wynikających z ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych dla pracowników przyjętych przez (...) R. Sp zo,o, z zakładów (...) SA. Powódka podniosła, że zgodnie z zawartym porozumieniem pracownikom (...) R., przyjętym przez (...) R. Sp zo.o przysługiwały wszelkie nabyte dotychczas uprawnienia wynikające z układu zbiorowego, w tym do deputatu węglowego. Powódka powołała ustawę o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych z dnia 6 lipca 2007 roku oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2005 roku.

Pozwana w odpowiedzi na apelację wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrot kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa radcy prawnego według norm przepisanych.

Pozwana wniosła zażalenie na postanowienie w przedmiocie rozstrzygnięcia o kosztach procesu zawarte w wyroku, zarzucając Sądowi i instancji:

- naruszenie przepisów postępowania, a to art. 98 kpc oraz art. 102 kpc poprzez odstąpienie od obciążania powoda kosztami postępowania pomimo przegrania sprawy, a także pomimo nie zaistnienia w niniejszej sprawie przesłanek o których mowa w art. 102 kpc, tj. wypadków szczególnie uzasadnionych,
- naruszenie przepisów prawa materialnego, a to § 2 pkt 4) w zw z § 9 ust 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych, poprzez jego niezastosowanie.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwana wniosła o:

- zmianę postanowienia w zaskarżonym zakresie poprzez zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kwoty 1.350 zł tytułem kosztów zastępstwa radcy prawnego według norm przepisanych,
- zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej obowiązku zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego, a w tym kosztów zastępstwa radcy prawnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powódki jest nieuzasadniona.

Powódka dochodziła zapłaty rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla.

Ustawa z dnia 12 października 2017 roku (Dz. Z 2017 r., poz. 1971), o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, określa zasady i sposób realizacji świadczenia rekompensacyjnego.

Zgodnie z art. 3 ust 1 ustawy rekompensata przysługuje osobie uprawnionej, z wyjątkiem ust. 2. tj nie przysługuje osobie uprawnionej, której roszczenia z tytułu prawa do bezpłatnego węgla podlegają zaspokojeniu na podstawie prawomocnego wyroku sądowego.

Po myśli art. 2 ust 1 ustawy, przez osobę uprawnioną należy rozumieć:

a) emeryta i rencistę mających ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, zwanej dalej "rentą", i pobierających to świadczenie, uprawnionych w trakcie pobierania świadczenia z tytułu emerytury lub renty do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, które utraciły moc obowiązującą przed dniem wejścia w życie ustawy, na skutek zawartych porozumień lub dokonanych wypowiedzeń,

b) wdowy, wdowców i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po osobie, o której mowa w lit. a;

Powódka zatrudniona była od dnia 1 grudnia 1999 roku do dnia 29 lutego 2000 roku w Zakładzie Usług (...) i z tego zakładu przeszła na rentę.

Zakład Usług (...) nie jest przedsiębiorstwem górniczym w rozumieniu art. 2 ust 2 powołanej ustawy, który definiuje to pojęcie, albowiem nie jest to spółka węglowa - jednoosobowa spółka Skarbu Państwa, która prowadziła w dniu 31 grudnia 2011 r. wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji (podpunkt a), spółka, w której Skarb Państwa lub spółki węglowe posiadały w dniu 31 grudnia 2011 r. akcje lub udziały, która prowadziła w tym dniu wydobywanie węgla kamiennego na podstawie koncesji (podpunkt b).

Zakład ten został wykreślony z Krajowego Rejestru Sądowego w 2004 roku.

Nie zostały spełnione zatem przesłanki wymienione w ustawie warunkujące przyznanie powódce prawa do świadczenia rekompensacyjnego.

Zarzuty apelacji są nieuzasadnione i wynikają z niezrozumienia przez powódkę regulacji dotyczących zasad przyznawania rekompensat. Powoływana przez powódkę ustawa z dnia 6 lipca 2007 roku o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw górniczych nie stanowi podstawy przyznania świadczenia rekompensacyjnego.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy na mocy art. 385 kpc oddalił apelację jako nieuzasadnioną.

Nieuzasadnione jest również zażalenie pozwanej na rozstrzygnięcie o kosztach zastępstwa procesowego.

Należy podnieść za Sądem Najwyższym, iż wyjątek od zasady ponoszenia kosztów za wynik sprawy przewiduje art. 102 k.p.c., który pozwala w szczególnie uzasadnionych wypadkach na zasądzenie od strony przegrywającej tylko części kosztów lub nieobciążenie jej w ogóle kosztami; nadto przepis art. 102 k.p.c. nie może być rozszerzająco wykładany i wyklucza uogólnienie, a może być stosowany w zależności od konkretnego przypadku (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1981r., sygn. akt IV PZ 11/81, LEX nr 8307).

Przepis ten pozwala zatem na wyłączenie podstawowej zasady ponoszenia kosztów procesu, jaką jest finansowa odpowiedzialność za wynik sprawy wyrażona w art. 98 § 1 k.p.c., w sytuacjach wyjątkowych (określonych przez ustawę jako wypadki szczególnie uzasadnione).

Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że stosowanie art. 102 kpc opiera się na dyskrecjonalnej władzy sędziego i zasadniczo uwzględnia poczucie sprawiedliwości i zasady słuszności (zob. na ten temat postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 marca 2013r. sygn. V CZ 89/12, LEX nr 1331384; z dnia 17 kwietnia 2013r. sygn. V CZ 124/12, LEX nr 1341727; z dnia 17 kwietnia 2013r. sygn. V CZ 130/12, LEX nr 1341731; z dnia 17 kwietnia 2013r. sygn. V CZ 132/12, LEX nr 1341732; z dnia 18 kwietnia 2013r. sygn. III CZ 75/12, LEX nr 1353220).

Do kręgu "wypadków szczególnie uzasadnionych" należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Jako przykłady okoliczności związanych z samym przebiegiem procesu wskazuje się sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie roszczenia, prekluzję. Natomiast przyczyny leżące na zewnątrz są determinowane przez sytuację majątkową i życiową strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację finansową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych. Podkreśla się przy tym, że zastosowanie art. 102 k.p.c. powinno być oceniane przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy. Ocena stanów faktycznych pod kątem dopuszczalności zastosowania zasady słuszności odnośnie do obowiązku zwrotu kosztów procesu pozostawiona została sądowi, który powinien kierować się w tym zakresie własnym poczuciem sprawiedliwości z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (tak też: wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 3 listopada 2017 r., I ACa 427/17).

Powódka była subiektywnie przekonana o słuszności swojego żądania. Należy zauważyć, że ustawodawca świadczenie objęte żądaniem powódki zagwarantował tylko niektórym kategoriom osób, wytoczenie powództwa spowodowane było niezrozumieniem przepisów ustawowych przez powódkę. Nadto w toku procesu nie była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, a strona pozwana w związku z tym, że jej pełnomocnik nie stawił się na rozprawie, nie ustosunkowała się w żaden sposób do złożonego przez powódkę wniosku o nieobciążanie jej kosztami zastępstwa procesowego.

W tej sytuacji Sąd I instancji prawidłowo zastosował art. 102 k.p.c.,

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 397 k.p.c i 385 k.p.c. oddalił zażalenie jako nieuzasadnione.

Na mocy art. 102 kpc, Sąd Okręgowy odstąpił od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Powódka przedłożyła oświadczenie o stanie rodzinnym majątku, dochodach i źródłach utrzymania, w którym szczegółowo przedstawiła swoją sytuację majątkową. Z oświadczenia wynika, że jej miesięczny dochód pokrywa w całości miesięczne konieczne wydatki. Dodatkowo zatem sytuacja życiowa i majątkowa powódki uzasadnia nieobciążania jej kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej, albowiem powódka nie jest w stanie ponieść tak dużych kosztów.

(-) SSR del Magdalena Kimel (-) SSO Jolanta Łanowy- Klimek (-) SSO Patrycja Bogacińska- Piątek

Sędzia Przewodniczący Sędzia